TURYZM POLSKI

NR 9 • WRZESIEŃ • 1938 • ROK I.

Wytyczne gospodarki uzdrowiskowo letniskowej w Karpatach.[1]

HISTORIA ZJAZDÓW KARPACKICH. Narady nad planowym rozwojem gospodarki uzdrowiskowo turystycznej w Karpatach trwają już z górą ćwierć wieku, gdyż za ich początek należy uważać pierwszą zwołaną do Zakopanego konferencję w 1912 r. Zaraz po wojnie w 1919 r. urządzono drugą konferencję w Zakopanem, dalsze zaś odbyły się; w 1929 r. dla spraw Podhala i Zakopanego oraz w 1931 r. poświęcona Karpatom Wschodnim.

Systematyczne obrady nad gospodarką turystyczną rozpoczęły się w 1933 r. zwołaniem przez Państwowy Urząd Wychowania Fizycznego oraz Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji konferencji do Warszawy, na której postanowiono co roku odbywać podobne narady. Toteż w latach następnych odbyły się konferencje w Jaremczu (1934), Wiśle (1935) i Krynicy (1936). Dalszą akcję poprowadził Związek Ziem Górskich, poświęcając w czasie dorocznych narad gospodarczych wiele uwagi zagadnieniom uzdrowiskowo-turystycznym. Narady te odbyły się w Sanoku (1936), w Wiśle (1937) i w Nowym Sączu (1938).

Celem planowej gospodarki, która ma wyniknąć z akcji prowadzonej przez wymienione instytucje na terenie Karpat, ma być przede wszystkim podniesienie dobrobytu ludności góralskiej, do czego w dużej mierze może przyczynić się rozwój gospodarki uzdrowiskowej, letniskowej i turystycznej.

Za najaktualniejsze i najważniejsze zagadnienia w dziedzinie gospodarki uzdrowiskowo letniskowej należy uważać:

1. PODSTAWY PRAWNE GOSPODARKI. Jest rzeczą zrozumiałą, że każda gospodarka publiczna musi się opierać na podstawach prawnych. Brak podstawy prawnej w gospodarce letniskowej jest szczególnie do-

[1]) Streszczenie referatu wygłoszonego na sekcji uzdrowiskowo turystycznej gospodarczych obrad Związku Ziem Górskich, które odbyły się w dniu 13 i 14 sierpnia 1938 w Nowym Sączu z uwzględnieniem uchwał oraz dyskusji.

Przy niniejszym opracowaniu wykorzystano regionalne referaty poświęcone wytycznym gospodarki uzdrowiskowo turystycznej: dla wojew. stanisławowskiego — dyr. J. Miketty, lwowskiego — inż. T. Wereszczyńskiego, krakowskiego — dr. W. Milaty oraz dyskusję, w której zabierali głos: dyr. inż. H. Mianowski, dr. K. Kaden, mgr S. Smolec, dr. T. Szumski, p. K. Woyciechowski, p. Kordasiewicz, referenci i inni.

tkliwy, gdyż o niego rozbija się wszelka akcja uzyskania przywilejów dla miejscowości letniskowych j. np. ulg podatkowych, kredytów inwestycyjnych, zniżek kolejowych. Brak definicji letniska utrudnia ułożenie projektu ustawy letniskowej. Prace nad ustawą letniskową trwają już kilka lat, a zostały zainicjowane przez Krakowską Izbę Przemysłowo Handlową, która już w 1934 r. opracowała odpowiedni projekt. Projekt ten okazał się obecnie nieaktualny, gdyż ruch letniskowy popłynął znacznie szerszą strugą niż to przypuszczano przed 4 laty, począł rozlewać się do bardzo wielu wsi i miasteczek. Wiele z odwiedzanych miejscowości poczęło się do niego przysposabiać, przeprowadziło szereg zasadniczych inwestycyj, inne natomiast głównie z braku funduszów nie wykonały żadnych inwestycyj, rezygnując z efektów gospodarczych, związanych z gospodarką letniskową, gdyż ruch przyjezdnych nie znalazł tam naturalnych warunków rozwoju. Dzisiaj w Polsce w rachubę wchodzi ponad 1000 miejscowości letniskowych. W związku z tym niezmiernie trudna jest do ujęcia definicja miejscowości letniskowej począwszy od dworu, campingu czy hotelu górskiego a skończywszy na odpowiednio urządzonej dużej wsi, która posiada wszystkie wymagane urządzenia, przewidziane ustawowo dla uzdrowisk o charakterze użyteczności publicznej. Definicja letniska może uwzględniać jego warunki naturalne, urządzenia techniczne, sposób gospodarki lub frekwencję przyjezdnych. W każdym razie należy skonstatować fakt, iż ruch letniskowy znajduje się dopiero w fazie rozwojowej, sam wyszukuje nowe letniska, utrwala się w pewnych miejscowościach a w innych po kilku sezonach zanika, dlatego jest rzeczą wskazaną, aby ustawa letniskowa podała jak najogólniejszą definicję miejscowości wypoczynkowej, aby nie zahamowała w sposób sztuczny lub przypadkowy rozwoju szeregu miejscowości. Z tych względów Krakowska Izba Przemysłowo Handlowa, która wznowiła pracę nad projektem ustawy, na życzenie Wydziału Turystyki Ministerstwa Komunikacji, przyjęła jako zasadniczą tezę powszechność ruchu letniskowego. I dlatego projekt Izby przewiduje, iż wszystkie miejscowości, nie będące uzdrowiskami w myśl ustawy o uzdrowiskach z 1922 r., mogą pobierać taksę, która zostanie zużyta na przeprowadzenie udogodnień w letnisku. Dzięki takiemu postawieniu sprawy nastąpi z czasem samorzutna selekcja wśród bardzo licznych miejscowości wypoczynkowych, te bowiem które będą znajdowały w obsłudze ruchu przyjezdnych swe korzyści, będą się starały o kompletne wyposażenie techniczne, inne natomiast po pewnym czasie przekonają się, iż ruch ten przynosi im minimalne korzyści, przeto przerzucą się do innej dziedziny życia gospodarczego, w której będą mogły zdobyć bardziej pozytywne rezultaty, przeto zrezygnują z obsługi i ubiegania się o przyjezdnych. Jakkolwiek zasada ta dziś jest całkowicie słuszna, to jednak należy sobie zdać sprawę,

iż po pewnym czasie musi nastąpić selekcja miejscowości, niektóre bowiem tylko wsi poczną się przerzucać na gospodarkę letniskową (j. np. dziś na Podhalu), inne natomiast będą ją traktować tylko jako uboczne zajęcie. Obok Izby Przemysłowo Handlowej nad tym samym zagadnieniem pracuje również Związek Powiatów R. P. W jesieni ma być zwołana przez Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji konferencja, na której rozpatrzony zostanie ostateczny projekt ustawy, można więc mieć nadzieję, iż jeszcze w bieżącym roku znajdzie się ona na forum sejmowym, tym samym spełniony zostanie najważniejszy postulat w gospodarce letniskowej.

Również od 1934 r. rozpatrywany jest projekt ustawy o „miejscowościach turystycznych", opracowany także przez Krakowską Izbę Przemysłowo Handlową. Projekt z 1934 r. opierał kryterium miejscowości turystycznej na istnieniu w niej pewnej osobliwości przyrodniczej podpadającej pod ustawę o ochronie przyrody lub zabytku sztuki uznanego po myśli rozporządzenia P. Prezydenta z 1928 r. W rachubę też wchodziły miejscowości kultu religijnego i narodowego oraz miejsca szczególnie nadające się do uprawiania sportów. Dziś ustawowe pojęcie miejscowości turystycznej nie jest w tym stopniu potrzebne jak miejscowości letniskowej, gdyby jednak należało opracować odpowiedni projekt ustawy, to powinien on za podstawowe kryterium przyjąć za wzorem państw zachodnioeuropejskich nie obiekty turystyczne lecz frekwencję. Ruch turystyczny bowiem można w sposób obiektywny stwierdzić, przez okresowe (sezonowe), nadzwyczajne przejazdy licznych pasażerów publicznymi środkami lokomocji.

W tym samym czasie przedmiotem studiów w Izbie Przemysłowo Handlowej w Krakowie była nowelizacja ustawy o uzdrowiskach, idąca w kierunku wprowadzenia ustawowego pojęcia „zakładu zdrojowego" (koncesjonowania eksploatacji źródeł mineralnych). Istniejąca ustawa podaje dla uzdrowisk o charakterze użyteczności publicznej szereg zasadniczych, podstawowych urządzeń, pomija jednak najważniejszy — zakład zdrojowy, który jest i musi być głównym ośrodkiem leczenia przyjezdnych. Jest rzeczą jasną, że zdrojowiska muszą służyć w pierwszym rzędzie celom leczniczym, dlatego wprowadzenie pojęcia „zakładu zdrojowego" wydaje się oczywiste. Wskutek braku koncesjonowania eksploatacji źródeł mineralnych (przy czym winno być zagwarantowane dobro publiczne), w niektórych zdrojowiskach istotnie krzyżują się interesy kuracjuszów z interesami właścicieli, chcących wodę mineralną eksportować. Czasem zdarza się, iż w jednym zdrojowisku jest kilku właścicieli źródeł, z których żaden nie jest w stanie prowadzić zakładu zdrojowego, co również odbija się ujemnie na kuracjach przyjeżdżających. Z tych powodów należałoby przystąpić do nowelizacji ustawy

o uzdrowiskach (ostatnia nowela pochodzi z 1928 r. a od tego czasu ruch w uzdrowiskach wzrósł conajmniej dwukrotnie) pracę winna podjąć Krakowska Izba Przemysłowo Handlowa jako inicjatorka, wraz z najbardziej zainteresowanym tą sprawą Związkiem Uzdrowisk Polskich.

Wielokrotnie również był omawiany brak rozporządzenia Ministra Spraw Wewnętrznych o ochronie urządzeń turystycznych [5]). Rok rocznie wydają towarzystwa turystyczne, samorządy a także skarb państwa (przez subwencjonowanie towarzystw lub bezpośrednie przeprowadzanie inwestycji) wielkie sumy na urządzenia turystyczne, jak znakowania, ścieżki letnie i narciarskie, tablice informacyjne, drogowskazy, schrony i schroniska turystyczne. Służą one ogółowi bez żadnych ograniczeń, są jednak ustawicznie niszczone bezkarnie, przez co musi się pracę wznawiać przed każdym sezonem i wydawać większość pieniędzy na utrzymanie istniejących urządzeń, ograniczając tym samym możliwości ich dalszej rozbudowy. Opinia sfer turystycznych i gospodarczych jest pod tym względem całkowicie jednolita, sprawę sfinalizować winien Wydział Turystyki Min. Kom.

W dyskusji poruszono również potrzebę możliwości uproszczonego wywłaszczania prywatnych właścicieli dla przeprowadzania inwestycji turystycznych, na podobnych zasadach jakie się stosuje przy prowadzeniu linii komunikacyjnych.

2. STATYSTYKA RUCHU. Jakkolwiek drobną to jednak ważną sprawą jest systematyczne prowadzenie statystyki ruchu uzdrowiskowo letniskowego. O ile statystyka będzie ścisła i dobrze prowadzona, to może oddać olbrzymie usługi dla prowadzenia właściwej akcji propagandowej, inwestycyjnej i tp. Uzdrowiska prowadzą taką statystykę na mocy rozporządzenia Ministra Opieki Społecznej. Również przeważnie wprowadziły ją poszczególne urzędy wojewódzkie oraz związki letniskowe na mocy rozporządzenia Ministerstwa Komunikacji. Statystyka gromadzona jakkolwiek dziś nie jest całkiem ścisła, to jednak staje się z roku na rok coraz dokładniejsza. Jednak dla prowadzenia akcji tyczącej całych Karpat byłoby pożądane, aby dane statystyczne były zbierane wg jednolitego wzoru. Wzór taki został opracowany przez Studium Turyzmu U. J. wspólnie ze Związkiem Powiatów R. P., uzgodniony z Wydziałem Turystyki M. K. oraz wprowadzony na próbę na terenie województwa krakowskiego [2]). Doświadczenia zebrane w ciągu dwóch sezonów pozwalają na stwierdzenie, iż wzór ten na ogół spełnia swe zadania, nie jest specjalnie uciążliwy dla wypełniających, dlatego wydaje się rzeczą właściwą, aby wzór ten został przyjęty na terenie całych Karpat. Byłoby również rzeczą po-

[2]) Chorąbik T. Ruch uzdrowiskowo letniskowy w województwie krakowskim. Komunikaty Studium Turyzmu U. J. Nr 6. Kraków 1938.

żądaną, aby wzór ten zaleciło Ministerstwo Komunikacji także innym województwom, w ten sposób z obszaru całego państwa byłaby zbierana statystyka wg jednolitej zasady.

3. ZAGADNIENIA FINANSÓW I KREDYTÓW. Brak środków materialnych uniemożliwia racjonalny rozwój letnisk i uzdrowisk. Łatwo można stwierdzić, iż ciężar inwestycyj spoczywał dotąd głównie na kapitale prywatnym i budżetach samorządu. Fakt ten musi się przyjąć jako wytyczną dla całej akcji inwestycyjnej, dlatego warto zastanowić się nad źródłami dochodów dla gmin i gromad letniskowych. Równocześnie często zdarza się, iż zbyt gorliwa akcja podatkowa staje się dla ruchu letniskowego groźna a nawet paraliżuje go na pewien okres czasu. Projekt ustawy letniskowej przewiduje możliwość pobierania taksy przez wszystkie miejscowości letniskowe, w ten sposób zależnie od nasilenia ruchu będą zdobywane pewne kwoty wyłącznie na cele inwestycji letniskowych. Uzdrowiska jako poważne przedsiębiorstwa, zabiegają o uzyskanie z kas państwowych długoterminowych tanich kredytów na ich rozbudowę, zabezpieczając hipotecznie pożyczki na swych majątkach. Stworzenie kredytu uzdrowiskowego wydaje się rzeczą słuszną, gdyż urządzenia w uzdrowiskach rentują się bardzo wolno. Natomiast dla letnisk zdobycie odpowiedniego funduszu natrafia na zasadnicze trudności, z jednej strony brak jest zabezpieczenia hipotecznego, z drugiej strony gminy i gromady są już przeważnie przeciążone długami. Dlatego sprawę kredytu dla letnisk należałoby wszechstronnie przedyskutować, a narazie pozostawić letniskom jako jednostkom samorządu terytorialnego wolną rękę przy zaciąganiu pożyczek w miarę ich potrzeby, przy czym wydaje się, iż należałoby uprościć zdobywanie kredytu oraz usunąć pośredników opiniujących, gdyż opiniowanie często może być krzywdzące dla poszczególnych miejscowości, a zarazem automatycznie nadaje sprawom personalnym szczególnej ważności. Kilkakrotnie mówiono o funduszach przeznaczonych na rozbudowę domów letniskowych, udzielanych za zabezpieczeniem hipotecznym, jednak zdania są podzielone, nawet większość działaczy opowiada się przeciwko dalszemu zadłużaniu gospodarstw rolnych. Dlatego należałoby zbadać, jakie istnieją możliwości kredytowe na rozbudowę miejscowości wypoczynkowych, w jaki sposób ma być kredyt rozprowadzany, skąd czerpany i jak zabezpieczony. Przed rozpoczęciem starań o kredyty w centralach, poglądy w tej sprawie winny być uzgodnione przez związki letniskowe, jednomyślna bowiem akcja może dać niewątpliwie lepsze rezultaty niż próby indywidualne.

Przemysł pensjonatowy domaga się obniżenia podatku lokalowego do 8%, z uwzględnieniem okresów próżnostania oraz wprowadzenia ulg dla przedsiębiorstw prowadzących prawidłową księgowość.

Z drugiej strony tenże przemysł domaga się obciążenia dworów przyjmujących letników tymi samymi świadczeniami jakie ponosić musi przemysł pensjonatowy. Nie można negować słusznych argumentów przemysłu pensjonatowego. Równocześnie pada na wsie letniskowe lęk przed sekwestratorami, którzy poczynają w rozmaity sposób obciążać gospodarstwa wiejskie podatkiem przemysłowym, lokalowym i t. p. Narazie w okresie kryzysowym, zabiegi te Izb Skarbowych są wielce niepożądane a czasem katastrofalne dla ruchu letniskowego na wsi. Jednak, biorąc pod uwagę dalszy rozwój ruchu, musi się uznać, iż udział w świadczeniach wynajmujących izby i domy dla letników, ma swe uzasadnienie z punktu widzenia skarbu państwa. Dlatego należy przewidywać, iż po pewnym czasie również sprawa opodatkowania domów letniskowych musi być rozwiązana ustawowo.

W dyskusji poruszono sprawę udzielania w regionach turystycznych ulg podatkowych dla wznoszonych obiektów turystycznych w sposób podobny, jak to wprowadzono na obszarze Centralnego Okręgu Przemysłowego, dla zachęcenia kapitału prywatnego do podejmowania inwestycyj turystycznych, których wielki brak odczuwa się we wszystkich prawie regionach turystycznych Polski.

4. OPIEKA LEKARSKA. Ruch letniskowy rozproszony po setkach miejscowości jest pozbawiony opieki lekarskiej. Poziom urządzeń sanitarnych, zaopatrzenia wsi w wodę użytkową, urządzeń asenizacyjnych itp. jest niezmiernie niski i dlatego rok rocznie w wielu bardzo miejscowościach letniskowych wybuchają epidemie chorób zakaźnych, wielce niebezpieczne również i dla przyjeżdżających. Z tych względów winno się wzmocnić, z jednej strony akcję uświadomienia ludności miejscowej o potrzebie utrzymania na właściwym poziomie urządzeń higienicznych, z drugiej strony uruchomić fundusze państwowe (Ubezpieczalni Społecznej) dla szybszego przeprowadzenia najkonieczniejszych urządzeń asenizacyjnych. Większe miejscowości letniskowe winny się postarać o stałą opiekę lekarską dla przyjezdnych, mniejsze zaś zabezpieczyć stałe połączenie komunikacyjne danej miejscowości z miejscem zamieszkania lekarza.

5. AKCJA OŚWIATOWA. Akcję oświatową wśród ludności góralskiej prowadzi się bardzo intensywnie, a największą rolę odgrywają izby rolnicze oraz związki letniskowe. Dzisiaj świadomość korzyści jakie wieśniak osiągnąć może z ruchu przyjezdnych zdaje się już przenikać do świadomości całej ludności. I dlatego raczej winno się zwrócić uwagę na przygotowywanie ludności rolniczej do gospodarki letniskowej, nauczanie jej w jaki sposób należy obsługiwać ruch przyjezdnych, jak przygotować izbę, dom itp. Nauczyć ją kalkulacji kupieckiej związanej z obsługą ruchu. Z tego powodu poziom kursów

względnie pogadanek musi być coraz wyższy, coraz bardziej specjalny, a tematy poruszane konkretne a zarazem winny zbliżać się do praktycznych zajęć, pokazów, próbnych prac itp. Narady związków regionalnych winny poświęcać wiele uwagi tematom kto, co, i w jaki sposób wykonał dla wzmożenia ruchu letniskowego, przy czym podana być winna kalkulacja finansowa przeprowadzonej inwestycji lub akcji oraz kalkulacja utrzymania danych urządzeń. Dlatego na konferencjach lokalnych i kursach główną treścią winno być omówienie działalności już wykonanej. Akcja przygotowania ludności rolniczej do zajęć handlowych związanych z obsługą obcych, jest niezmiernie ważna i musi być w dalszym ciągu w sposób intensywny prowadzona. Warto zastanowić się, czy akcję oświatową ma prowadzić jedna tylko instytucja, czy wiele. Główną rolę winny odgrywać w dalszym ciągu związki letniskowe, izby rolnicze, nie ma jednak podstaw, aby akcję tę zmonopolizować w rękach jednej tylko instytucji.

6. ZAGADNIENIA ORGANIZACYJNE. Zagadnienia organizacyjne nie są dziś skomplikowane. Istniejące trzy związki letniskowe (Kraków, Lwów, Stanisławów) swoją rzetelną pracą wyrobiły sobie odpowiednią pozycję i uznanie, dlatego nie przeprowadza się niczego w sprawach letniskowych bez porozumienia się ze związkami letniskowymi. O sprawy uzdrowisk dba Związek Uzdrowisk Polskich. Nad całością akcji letniskowo turystycznej czuwa Wydział Turystyki Ministerstwa Komunikacji, szeregiem zaś spraw turystycznych, związanych z letniskami zajmuje się Liga Popierania Turystyki, Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, Polski Związek Narciarski oraz miejskie Związki Popierania Turystyki. Pewną lukę w organizacji ruchu letniskowego wykazuje województwo Śląskie, na terenie którego niema specjalnej organizacji zajmującej się sprawami letniskowymi. Dlatego wydaje się rzeczą pożyteczną, aby przy Związku Popierania Turystyki w Województwie Śląskim w Katowicach powstała specjalna sekcja lub komisja, któraby zajęła się sprawami letniskowymi. W związku z akcją prowadzoną przez Związek Ziem Górskich, opracowania planu rozwoju Karpat, którego celem jest skoordynowanie całkowitej działalności na terenie górskim dla racjonalnego rozwoju życia gospodarczego i kulturalnego, wydaje się celowe, utworzenie referatu przy Prezydium Związku, któryby koordynował prace związków letniskowych na terenie Karpat, był przez nie informowany o pracach, potrzebach i postulatach lokalnych a równocześnie informował związki o zamierzeniach władz centralnych. W ten sposób utworzenie dwóch placówek rozwiązałoby w sposób ostateczny zagadnienie organizacyjne związane z gospodarką letniskową w Karpatach.

7. ZAGADNIENIA PROPAGANDY. Pewne zastrzeżenie budzi prowadzona obecnie propaganda miejscowości letniskowych. Jakkolwiek po-

ziom wydawnictw jest doskonały, a treść coraz lepsza, zawierająca coraz ściślejsze informacje, to wątpliwości nasuwa fakt propagowania zbyt wielkiej liczby miejscowości. Istnieje t. zw., „propaganda pionierska", której celem jest zwrócenie uwagi na pewne miejscowości, pragnące posiadać ruch letniskowy lub turystyczny, lecz całkowicie nieprzygotowane do przyjęcia tego ruchu. Dlatego należałoby odrębnie propagować letniska już urządzone i podawać właściwy stan ich urządzeń, odrębnie zaś miejscowości, które w przyszłości dopiero mogą odegrać poważniejszą rolę. Jest rzeczą zrozumiałą, iż racjonalna propaganda musi się opierać na kalkulacji kupieckiej. To też należałoby prowadzić i pod tym względem ostrożną propagandę, skupiając wysiłki dla miejscowości najbardziej na to zasługujących, w ten sposób pozyska się stały zastęp klienteli, ufającej materiałom propagandowym, którą można próbować kolejno przesuwać do coraz to innych miejscowości.

8. PRZEMYSŁ PENSJONATOWY. Jakkolwiek główny nacisk w niniejszym artykule położony jest na gospodarkę letniskową we wsiach i to traktowaną możliwie jak najszerzej, to jednak musi się stwierdzić, iż największe znaczenie gospodarcze posiadają organizmy najwyżej postawione. Jak wśród letnisk najpoważniejszą rolę odgrywają uzdrowiska, tak w gospodarce letniskowej — hotele i pensjonaty, będące jedynym źródłem utrzymania pewnej grupy ludności, a nie tylko ubocznym zarobkiem przy gospodarce rolniczej. Specjalizacja zawodowa jest niewątpliwie objawem korzystnym z punktu widzenia gospodarki społecznej. Już dzisiaj można skonstatować fakt, iż wieś może przechodzić na gospodarkę letniskowo turystyczną, co za sobą pociąga całkowitą zmianę jej systemu gospodarki (np na Skalnem Podhalu). Przyjmując pensjonat za jednostkę tej gospodarki winno się go jako przedsiębiorstwo otoczyć odpowiednią opieką. Studia Izby Przemysłowo Handlowej w Krakowie, przeprowadzone skrupulatnie w największych uzdrowiskach (ponad 800 pensjonatów) wykazały, iż przemysł pensjonatowy jest w ciężkiej sytuacji a obciążenie długami przedsiębiorstwa jest przeciętnie trzy razy większe niż średni jego obrót roczny. Przy takiej sytuacji przemysłu pensjonatowego nie pomoże jego oddłużenie, które równocześnie musiałoby odbyć się z krzywdą dla wierzycieli przeważnie prywatnych i drobnych (rolnicy dostarczający nabiału, rzemieślnicy pracujący przy urządzeniach pensjonatu), również nie można tworzyć specjalnego funduszu kredytowego, gdyż ten pogłębiłby tylko istniejący kryzys. Dlatego Krakowska Izba doszła do przekonania, iż najskuteczniejszym środkiem uzdrowienia przemysłu pensjonatowego będą długoterminowe, trzy do pięcioletnie umowy dzierżawne, uprzywilejowane ulgami podatkowymi. W ten sposób będzie można z czasem uzyskać kadry właściwych przedsiębiorców pensjonatowych, kalkulujących nie tylko na jeden sezon lecz na okres dłuższy, tym

samym poszukujących stałej klienteli. Inne postulaty przemysłu pensjonatowego poruszone były poprzednio. Na opracowanie zasługuje również stan przemysłu hotelarskiego, co najsłuszniej winna przeprowadzić Izba Przemysłowo Handlowa w porozumieniu z Naczelną Organizacją Przemysłu Hotelowego.

9. PRZEMYSŁ ZDROJOWY. Jak poprzednio wspomniano, w niektórych zdrojowiskach istnieje trudność gospodarowania wodami mineralnymi dla zaspokojenia potrzeb kuracjuszy oraz eksportu wód butelkowanych. Przyczyną tego jest czasem niedostateczna ilość wody mineralnej lub skomplikowane stosunki własnościowe. Jest to niewątpliwie objaw ujemny, tak z punktu widzenia lecznictwa zdrojowego jak i gospodarki. Do pewnego stopnia prawdopodobnie związana z tym jest niezmiernie wysoka cena wód mineralnych, podtrzymywana ograniczeniami przywozu wód zagranicznych, niedostateczne rozprowadzenie wód po kraju dla celów handlowych oraz ich mała popularność wśród społeczeństwa. Fakty te są powszechnie znane a przyczyny ich zasługują na dokładne zbadanie. Sprawą tą zajmuje się obecnie Państwowa Rada do Spraw Uzdrowisk, należy się więc spodziewać, iż jej prace przyniosą zasadniczą zmianę w gospodarce wodami mineralnymi. Również handel innymi produktami zdrojowisk nie jest postawiony na właściwym poziomie i wymaga bardziej kupieckiego ujęcia.

10. KLASYFIKACJA MIEJSCOWOŚCI LETNISKOWYCH. Jak już wspomniano klasyfikacja miejscowości letniskowych jest bardzo trudna. Szczególną jej potrzebę odczuwają związki letniskowe dla prowadzenia planów inwestycyjnych oraz rzeczowej propagandy. Wysuwają one klasyfikację miejscowości obok ustawy letniskowej, jako jeden z najpilniejszych postulatów gospodarki letniskowej. Klasyfikacja miejscowości letniskowych musi być w Polsce opracowana najpierw teoretycznie, przez zastosowanie norm przyjętych w innych państwach europejskich. Klasyfikacja ta może opierać się na właściwościach przyrodzonych danej miejscowości, cechach klimatycznych, urządzeniach technicznych, systemie gospodarki albo też na nasileniu i rodzaju klienteli. Zagadnienie to będzie stanowić jeden z problemów pracowni Studium Turyzmu U. J. Dopiero po przeprowadzeniu rozważań teoretycznych będzie można ustalić zasady klasyfikacji, która zależnie od celu i regionu będzie musiała ulegać różnym modyfikacjom.

11. PROGRAMY INWESTYCYJNE. Na ostatnich zjazdach i konferenjach poświęconych gospodarce letniskowej wielokrotnie omawiano potrzebę tworzenia programów lub planów inwestycyjnych. Prace te dotyczyły poszczególnych miejscowości, grup miejscowości, a nawet całych regionów. Wydaje się, że należy dążyć w oparciu o budżety gminne lub powiatowe do ułożenia kilkuletnich planów inwestycyjnych w danej miejscowości lub regionie. Natomiast znacznie więcej trudności sprawia układanie planów

(programów) dla większych regionów, gdyż praca ta z jednej strony musi być oparta o fachową znajomość zasad urbanistyki, z drugiej zaś strony musi znajdować swe oparcie o fundusze zapewniające realizację projektów. Jakkolwiek prace te winny być prowadzone gdyż mogą być z wielu względów pożyteczne, to nie należy programów tych zbytnio przeceniać, a zwłaszcza traktować zbyt sztywno.

12. AKCJA WCZASÓW. W roku bieżącym po raz pierwszy w Polsce na większą skalę została zorganizowana akcja wczasów pracowniczych. Zagadnienie to zostało opracowane teoretycznie przez Instytut Spraw Społecznych, który dla ich zrealizowania powołał do życia Centralne Biuro Wczasów. Równocześnie akcją wczasów zajęła się Liga Popierania Turystyki oraz Związek Powiatów R. P. Ze względu na doniosłe znaczenie tej akcji z punktu widzenia społecznego, należy bacznie śledzić jej rozwój w Polsce. Tegoroczną pracę należy traktować jako okres próbny, z którego wyciągnąć już można szereg wniosków na przyszłość. W niektórych okolicach akcja wczasów dała wyniki doskonałe, w innych natomiast nie powiodła się. Ponieważ chodzi tu z jednej strony o ludność mieszkającą w miastach lub ośrodkach przemysłowych, a z drugiej strony o ludność wiejską, należy zagadnienie wczasów rozpatrywać z punktu widzenia interesów obu grup. Niskie koszta pobytu żądane przez grupy wyjeżdżające są uciążliwe dla grup przyjmujących, dla których ponadto pewne trudności sprawia aprowizacja większej ilości przyjezdnych. Również rozpatrzenia wymaga strona organizacyjna wczasów. Dlatego zagadnienie to winno być gruntownie opracowane przed przyszłym sezonem letnim.

13. SPRAWY KOMUNIKACYJNE. Odrębną grupę zagadnień stanowią sprawy komunikacyjne. Przeważnie mają one charakter postulatów, stwierdzających potrzebę usprawnienia istniejącej komunikacji lub też zaprowadzenia nowej. Przeważnie są to zagadnienia lokalne. Zagadnienia ogólne muszą być rozpatrywane łącznie z planami zabudowy poszczególnych regionów lub nawet całych Karpat. Obsługa ruchu jest uzgadniana w poszczególnych dyrekcjach kolejowych. W czasie dyskusji wysunięto postulat, aby dla ruchu turystycznego rozkład jazdy większych ośrodków miejskich był w ten sposób skonstruowany, aby rano szereg pociągów opuszczało miasto, powracając do niego wieczorem.

14. GOSPODARKA TURYSTYCZNA. Gospodarka turystyczna łączy się w letniskach z zagadnieniami letniskowymi. Na terenie jednak Karpat stanowi ona odrębną dziedzinę życia gospodarczego, opartą na innych zasadach niż uzdrowiskowo-letniskowa, dlatego należy w dalszym ciągu kontynuować planowe zagospodarowanie turystyczne Karpat w myśl uchwał powziętych na poprzednich zjazdach [3]).

[3]) Mileski W. Elementy planowej gospodarki turystycznej w Karpatach. „Turyzm Polski" Nr 6. Kraków 1938. (89—94).

UCHWAŁY SEKCJI UZDROWISKOWO TURYSTYCZNEJ OBRAD GOSPODARCZYCH Z. Z. G.

Wynikiem referatów oraz dyskusji ostatnich obrad gospodarczych sekcji uzdrowiskowo turystycznej, urządzonych przez Związek Ziem Górskich w Nowym Sączu, było zestawienie powyższych wywodów, zilustrowane w poniżej zacytowanych uchwałach, które można przyjąć jako aktualne wytyczne dla gospodarki uzdrowiskowo-letniskowej w Karpatach:

1) Stwierdza się potrzebę wydania ustawy letniskowej i turystycznej. Uwzględniając dotychczasową pracę Izby Przemysłowo Handlowej w Krakowie i Związku Powiatów R. P. w przygotowaniu tej ustawy, uważa się za celowe powierzenie Izbie Przem. Handl. i Związkowi Powiatów R. P. opracowanie definitywnych projektów ustawy.

2) Stwierdza się potrzebę znowelizowania ustawy o uzdrowiskach i uważa się za celowe powierzenie tej sprawy Związkowi Uzdrowisk Polskich oraz Izbie Przemysłowo-Handlowej.

3) Uważa się za konieczne wydanie rozporządzenia o ochronie urządzeń turystycznych i zwraca się do Wydziału Turystyki Min. Kom. o sfinalizowanie tego zagadnienia.

4) Uważa się za celowe wprowadzenie jednolitego wzoru statystycznego dla ruchu letniskowo-turystycznego, prosząc Wydział Turystyki Min. Kom. o zajęcie się tą sprawą

5) Stwierdza się wysoce niedostateczny dopływ kredytów dla warsztatów gospodarki uzdrowiskowo-turystycznej. Jako źródło racjonalnych kredytów Zjazd wskazuje Bank Gospodarstwa Krajowego, Państwowy Bank Rolny, P. K. O., Komunalne Kasy Oszczędności i Fundusz Pracy. Przy rozważaniu wniosków kredytowych należy ograniczyć do minimum względy formalne.

6) Uważa się wobec ciężkiej sytuacji przemysłu pensjonatowego wprowadzenie ulg podatkowych za konieczne i za najbardziej celowe połączenie tych ulg z długoterminowością umów dzierżawnych.

7) Uważa się, że dalsza akcja oświatowa w dziedzinie gospodarki letniskowej jest potrzebna, szczególnie na terenach zaniedbanych, stwierdzając iż najbardziej powołane do tego są Związki Letniskowe oraz Izby Rolnicze.

8) Uważa się za celowe powołanie do życia sekcji letniskowej przy Związku Popierania Turystyki w Katowicach.

9) Uważa się za celowe utworzenie przy Zarządzie Głównym Związku Ziem Górskich referatu letniskowo-turystycznego.

10) Stwierdza się, że program gospodarki turystycznej w Karpatach opracowany na dotychczasowych zjazdach jest nadal aktualny. W związku z tym wskazane jest zwołanie przez Wydział Turystyki Min. Kom. w porozumieniu ze Związkiem Ziem Górskich specjalnej konferencji poświęconej omówieniu dalszej realizacji powyższego programu.

11) Uważa się wczasy pracownicze za bardzo celowe z punktu widzenia społecznego, jednak formy organizacyjne i podstawy gospodarcze winny być gruntownie przebadane i opracowane. Inicjatywę w tych badaniach powierza się Centralnemu Biuru Wczasów.

12) Uważa się za celową dalszą rozbudowę sieci meteorologicznych na terenie Karpat.

13) Celem zwalczania rok rocznie wybuchających epidemii tyfusu brzusznego i plamistego w Karpatach, winno zwrócić się do Min. Opieki Społecznej i Min. Spraw Wewnętrznych z prośbą o użycie przeznaczonych na walkę z epidemiami kwot w należytej części na budowę łaźni ludowych.

14) Uważa się, że należy usprawnić służbę ratowniczą na drogach turystycznych oraz opiekę lekarską w letniskach.

dr Stanisław Leszczycki.

Ochrona urządzeń turystycznych.

Turysta, wędrujący po szlakach górskich za barwnymi znakami rzadko kiedy zdaje sobie sprawę z tego, ile wysiłku i pieniędzy kosztuje utrzymanie szlaku w odpowiednim stanie. Ze znakami walczą nie tylko naturalne czynniki czasu i warunków atmosferycznych, ich wrogami są również ludzie. Towarzystwo zajmujące się gospodarką w górach oddaje urządzenia turystyczne a przede wszystkim barwnie znakowane szlaki, schrony i schroniska w służbę najszerszych warstw, pozostawiając sieć szlaków dobrej woli i opiece tych mas. Tymczasem cóż się dzieje? Doświadczenie poucza, że nieraz w parę dni po przejściu znakującego, złośliwa ręka wyrąbie lub uszkodzi niedawno położony znak. Niszczenie tyczek narciarskich, tablic informacyjnych, drogowskazów a nawet łańcuchów i klamer, jest zjawiskiem coraz częstszym Wybite szyby, wyrwane z zawiasów okiennice, wypalone urządzenie wewnętrzne, zanieczyszczone prycze — oto co zastaje się często w niezagospodarowanym schronie. Przyczyną tych zjawisk jest niski poziom ludności, najczęściej złośliwość i lekkomyślność pasterzy i niedorostków, czasem naiwna chciwość żerująca na zbłąkanych turystach, wreszcie nie rzadkie wypadki wandalizmu turystów swoistego typu, jakkolwiek ofiarą tych ostatnich padają przede wszystkim niezagospodarowane schroniska. Niskiemu poziomowi niszczycieli znaków na ścieżkach, odpowiada równie niski poziom naszej kultury turystycznej, daleki od wzorów zachodnio-europejskich. Jeżeli dodamy do tego jeszcze systematyczne niszczenie założonych w zakosy ścieżek na zboczach górskich przez skracanie tych ścieżek, powodujące nieraz usypywanie się całego stoku — będziemy mieć obraz niewdzięcznej i ciężkiej pracy gospodarującego w terenie Towarzystwa.

To też od dawna odzywały się w sferach turystycznych głosy, uzasadniające potrzebę należytej ochrony urządzeń turystycznych. W krajach wysokiej kultury uregulowanie tego problemu stało się siłą rzeczy nieaktualne. Wyższy poziom ludności, docenianie przez nią znaczenia ruchu turystycznego jako zjawiska nie tylko dla niej gospodarczo korzystnego, bez porównania bardziej rozwinięte poczucie cudzej własności i wreszcie duża kultura życia turystycznego w ogólności czynią zbędne zajmowanie się Państwa tą dziedziną życia. U nas jednak istnieje żywotna potrzeba uciekania się do interwencji Państwa. Jest jasne, że nie chodzi tu tylko o ochronę obiektów turystycznych, które już z tytułu własności ustawa otacza opieką; w danym wypadku chodzi o specjalną ochronę, umotywowaną szczególną rolą spełnianą przez urządzenia turystyczne. Tak jak drogowskazy, tablice ostrzegawcze na ulicach i t. p. służą do utrzymania należytego ładu publicznego i do ułatwienia komunikacji, tak znaki barwne, tabliczki informacyjne, kopczyki, tyczki narciarskie, klamry, łańcuchy,

drabiny i t. p. oraz urządzenia takie jak schrony, koleby i inne trwałe pomieszczenia oraz schronienia turystyczne, są ułatwieniami komunikacyjnymi, warunkującymi bezpieczeństwo ruchu turystycznego, który z racji swych rozmiarów i znaczenia cieszy się poparciem Państwa. Łańcuch umieszczony w trudnym terenie górskim, w którym umożliwia przejście szerszym masom ludności, nie jest tylko żelaziwem, należącym do Towarzystwa, które umocnienia w skale wybudowało, ale jest także i przede wszystkim urządzeniem użyteczności publicznej. To też w razie, gdy ktoś taki łańcuch uszkodzi lub zniszczy, nie tylko narusza cudzą własność, ale także dopuszcza się zamachu na jego swoisty charakter urządzenia powszechnego pożytku.

To rozróżnienie jest dla sprawy istotne, gdyż o ile tytułu do ochrony mienia przed uszkodzeniem lub zniszczeniem dostarcza w naszym ustawodawstwie kodeks karny, o tyle w ochronie urządzenia turystycznego w jego charakterze urządzenia użyteczności publicznej natrafiamy na poważne luki ustawodawcze. Wprawdzie art. 223 K. K. o utrudnianiu lub uniemożliwianiu w powszechnym korzystaniu z urządzeń użyteczności publicznej do komunikacji publicznej zahacza o omawiany temat, jednak ma on na uwadze przestępstwa innego typu, skierowane przeciwko urządzeniom o znaczeniu o wiele ważniejszym niż omawiane przez nas i z racji ich wyższego rzędu kwalifikuje przestępstwa z tego artykułu jako występki. Urządzenia turystyczne nie wymagają aż tak silnej represji karnej i ochrona ich potrzebuje odrębnego ujęcia zarówno w kwestji materialnej jak i proceduralnej. W ten sposób doszliśmy do konkretnej próby uregulowania tego problemu przez Polskie Towarzystwo Tatrzańskie, które przed paru laty opracowało projekt rozporządzenia zapełniającego braki naszego ustawodawstwa w tym zakresie.

Projekt ten przedłożony czynnikom turystycznym na ogólnopolskiej konferencji w Jaremczu w r. 1934 został w całości uchwalony (E. uchw. nr. 15 protokołu Zjazdu str. 49), zaś w r. 1935 na podobnym Zjeździe w Wiśle przypomniano ponownie potrzebę wprowadzenia w życie powyższego rozporządzenia (uch. nr. 33 protokołu Zjazdu, str. 140). Warto więc pokrótce zapoznać się z głównymi zasadami projektu P. T. T., gdyż poruszone w nim kwestie nic nie straciły na aktualności. Projekt przewiduje, że urządzenia turystyczne towarzystw turystycznych, jak schroniska, ścieżki, tablice orientacyjne, klamry, łańcuchy, znakowania itp., oddane do publicznego użytku mogą być uznane za urządzenia użyteczności publicznej i poddane specjalnej ochronie (art. 1). Na wniosek Towarzystwa oparty na statucie przewidującym w jego celach wykonywanie powyższych urządzeń turystycznych władza administracyjna II instancji po przeprowadzeniu odpowiednich dochodzeń i wysłuchaniu opinii odnośnych władz administracyjnych I instancji, orzeka, czy wykazane przez

Towarzystwo urządzenia turystyczne mają cechy urządzeń użyteczności publicznej. Z powyższego wynika, że: 1) nie wszystkie urządzenia turystyczne same przez się cieszą się szczególną ochroną, 2) warunkiem tej ochrony jest orzeczenie władzy, oraz 3) staje się to po wszechstronnym zbadaniu znaczenia danych urządzeń dla powszechnego użytku. W razie przyznania pewnym urządzeniom charakteru użyteczności publicznej, orzeczenie zostaje ogłoszone w Dzienniku Wojewódzkim oraz opublikowane w Starostwach i Gminach ze wskazaniem terminu wejścia w życie. Od wyznaczonego terminu wszelkie niszczenie lub uszkadzanie wymienionych w orzeczeniu urządzeń podlega w postępowaniu administracyjnym grzywnie w wysokości do 5.000 zł ewent. karze aresztu do 30-tu dni. Co do sposobu postępowania i środków prawnych mają zastosowanie przepisy rozporządzeń Prez. R. P. z 22. III. 1928 (Dz. U. R. P. nr. 36, poz. 341) o postępowanin administracyjnym oraz nr. 38, poz. 365 o postępowaniu karno-administracyjnym (art. 4). W artykule tym rozstrzygnięto dwie kwestie: przedmiotowe określenie wykroczenia oraz tryb stosowania represji. Wreszcie projekt przewiduje możność cofnięcia orzeczenia każdego czasu jednak po odpowiednich dochodzeniach i wysłuchaniu opinii danego Towarzystwa z chwilą ustania przyczyn uzasadniających wydane orzeczenie. Należy położyć jeszcze nacisk na kwestię najważniejszą: jest nią szybka i skuteczna egzekutywa. Wyśledzenie sprawcy w niezamieszkałych obszarach górskich nastręcza w praktyce największe trudności, w obliczu których najlepiej nawet pomyślane teoretycznie rozwiązanie zagadnienia ochrony może zawisnąć w powietrzu. Dlatego obok indywidualnej represji karnej należałoby zwrócić uwagę na możliwość wprowadzenia osobnym przepisem odpowiedzialności zbiorowej na gminy za szkody w razie nie wyśledzenia sprawcy zamachów, podobnie jak to jest uregulowane w ustawie o drogach publicznych z r. 1921. Wąskie ramy niniejszego artykułu nie pozwalają na szersze rozwinięcie poruszonych w ogólnych zarysach myśli. Chodziło nam o zwrócenie uwagi na niektóre z pośród wielu kwestie prawne, jakie wyłoniły się w związku z rozwijającą się turystyką masową w lecie i w zimie oraz skierowanie na nie uwagi miarodajnych czynników, gdyż ich unormowanie leży w interesie porządku publicznego na turystycznych szlakach.

mgr Władysław Krygowski.

Ruch wypoczynkowy w sezonie zimowym
w wojew. krakowskim (od 1. XI. 1937 do 31. III. 1938).

Warunki śnieżne, pogodowe, krajobrazowe, urządzenia komunikacyjne, sportowe oraz pomieszczenia w poszczególnych miejscowościach woj. krakowskiego, wpływają stale na wzrost ruchu zimowiskowego.

Ruch zimowiskowy notowano w ostatnim sezonie w dziewięciu górskich powiatach, w 67 miejscowościach woj. krakowskiego, w których razem było 60.787 przyjezdnych przy pobycie od 1—4 tygodni oraz 15.051 uczestników obozów i kursów narciarskich. Nasilenie ruchu w poszczególnych powiatach wahało się od 0·02% do 69·4% przyjezdnych. Z Polski pochodziło 59·334 osób czyli 97·61% ruchu ogólnego, natomiast z za granicy 1.453 osób t. j. 2·39%.

Stan faktyczny ruchu zimowiskowego ilustruje poniżej zamieszczona tabela [1]), w której podane są tylko te miejscowości, w których zanotowano więcej niż 10 przyjezdnych [2]):

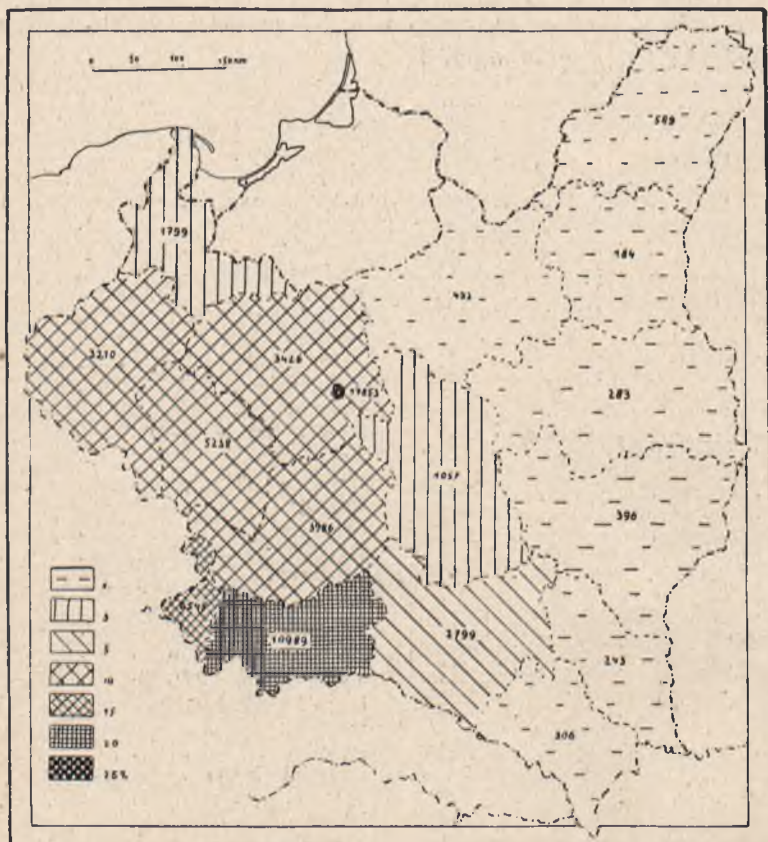
Miejscowość	ilość osób	Miejscowość	ilość osób
Powiat Biała	262	Kościelisko	437
w tym		Krościenko	43
Bystra	25	Biały Dunajec	14
Szczyrk	150	Murzasichle	232
Kobiernice	7[illegible]	Poronin	1.470
Porąbka	11	Zubsuche	18
Powiat Gorlice	156	Rabka	4.569
w tym		Chabówka	69
Sękowa	11	Ponice	135
Wysowa	115	Raba Wyżna	117
		Rokiciny	60
Powiat Limanowa	14	Sieniawa	16
Powiat Myślenice	145	Szczawnica Wyżna	191
w tym		Zakopane	31.365
Bystra	38	Powiat Tarnów	52
Osielec	77	w tym	
Skomielna Czarna	15	Ciężkowice	22
		Kąśna Dolna	13
Powiat Nowy Sącz	10.066	Powiat Wadowice	820
w tym		w tym	
Grybów	5[illegible]	Zawoja	19
Krynica Zdrój	9.233	Andrychów gm. m.	66
Krynica Wieś	118	Maków Podh. gm. m.	735
Żegiestów	624	Powiat Żywiec	7.039
Muszyna	30	w tym	
Powiat Nowy Targ	42.233	Rajcza	378
w tym		Rycerka Górna	148
Bukowina	3.280	Sól	762
Jurgów	172	Ujsoły	127
Czorsztyn	31	Zwardoń	5.624

Nasilenie ruchu zimowiskowego osiągnęło maksimum w powiecie nowotarskim, w którym zanotowano 42.233 osób, co stanowi 69·4% ogólnej sumy przyjezdnych do zimowisk woj. krakowskiego. Nasilenie to tłumaczy się szczególnie korzystnymi warunkami terenowymi i klimatycznymi, zagospodarowaniem turystycznym zimowisk większych jak:

1) Zestawienie nie obejmuje dat dotyczących ruchu obozów i kursów narciarskich.

2) Poza tym mniej niż 10 osób zanotowano: p. Biała: Międzybrodzie, p. Gorlice: Czarne, Krywa, Bartne, Dominikowice, Małastów, Męcina Wlk., Ropica Ruska, Rychwałd, p. Limanowa: Konina, Niedźwiedź, Olszówka, Podobin, Poręba Wlk., p. Myślenice: Sidzina, Łętownia, p. Nowy Sącz: Łącko, p. Nowy Targ: Kluszkowce, Sromowce Wyżne, Maniowy, p. Tarnów: Bogoniowice, Ostrusza, Pławna, Zborowice, Gromnik.

Zakopane, Rabka, Bukowina, Poronin, Kościelisko, Raba Wyżna, Szczawnica, Czorsztyn i Krościenko. Drugim z rzędu jest powiat nowosądecki, który osiągnął frekwencję 10.066 przyjezdnych czyli 16·5%. W powiecie tym największe nasilenie notowano w Krynicy-Zdroju, Żegiestowie, Krynicy Wsi, Muszynie. Razem oba wymienione powiaty skupiają 85·9% przyjezdnych. Trzecim powiatem wykazującym ruch zimowiskowy jest żywiecki, w którym zanotowano 7039 przyjezdnych co stanowi 11·5%

sumy ogólnej. Ruch zimowiskowy notowano w Zwardoniu, Rajczy, Soli, Rycerce Górnej oraz Ujsołach. Na uwagę w powiecie żywieckim zasługuje również krótkopobytowy ruch turystyczny nie objęty powyższym zestawieniem, o nasileniu dochodzącym w zimie do 30.000 osób. W powiecie wadowickim zanotowano przyjezdnych w Makowie Podhalańskim, Andrychowie i Zawoji, w łącznej sumie 820 osób (1·34%). Ruch wypoczynkowo zimowiskowy zanotowano również w powiecie bialskim w Szczyrku, Kobiernicach, Bystrej i Porąbce — razem 262 osób. W powiecie gorlickim Wysowa miała w sezonie zimowym 115 osób.

Zestawienie ruchu zimowiskowego w/g gmin
w województwie krakowskim (od 1. XI. 1937 do 31. III. 1938 r.).

L. p.	GMINA	Nasilenie ruchu razem	z Polski	z za granicy	Obozy, kolonie razem uczestn.	W O J E W Ó D Z T W O																	Mężczyzn	Kobiet	Dzieci do lat 14	Chrześcijan	Innych wyznań	Suma uzyskana z taks pobytowych	Cena mieszkania od osoby dziennie zł	Cena utrzymania od osoby dziennie zł	Cena utrzymania w pensjonacie od osoby dziennie zł	Cena przejazdu ze stacji kolejowej do zimowiska	Przec. długość pobytu przyjezdnych (w tyg.)	Przypuszczalny % przyjezdn. nie meld.	Ilość turystów nie meldowan. krótko-pobyt do 3 dni
						Warszawa	Białostock.	Kieleckie	Krakowskie	Lubelskie	Lwowskie	Łódzkie	Nowogr.	Poleskie	Pomorskie	Poznańskie	Śląskie	Stanisław.	Tarnopolsk	Warszaws.	Wileńskie	Wołyńskie													
	Powiat Biała																																		
1	Bystra-Wilkowice	175	145	30	2027			31	42		1	2				7	55			7			13	9	65	?	?	?	?	?	?	?	2	?	?
2	Porąbka	87	87						82								5						?	?	?	?	?	?	?	?	?	?		?	?
	Powiat Gorlice																																		
3	Gładyszów	2		2																			2			2									
4	Sękowa	39	39		55				36	1	2												23	16		39			0·50	1·50		3·00	1	10	19
5	Uście Ruskie	115	115						115														115			115			1·00—2·00	3·00	5·00	?	2	?	?
	Powiat Limanowa																																		
6	Niedźwiedź	14	14						7		1				4	2							7	4	3	14			0 50	2·50		2 50	4	50	25
	Powiat Myślenice																																		
7	Bystra	124	124		48	5		2	86		3				28								84	36	4	116	8		1·00	3·50		2·00	1	20	150
8	Łętownia	21	21						21														18	1	2	21			0·30	1·50		3·00	2	20	50
	Powiat Nowy Sącz																																		
9	Grybów	55	53	2		3		2	33		6						8				1		35	20		50	5		2·00	2 50			1	10	
10	Krynica-Wieś	118	105	13	60	60		10	30							5							60	48	10	90	28		1 50	3 50	4·00	2·00	3	40	150
11	Łącko	6	6						3								3						6			4	2		0·75	2·00		1·80	6	90	
12	Muszyna	624	621	3	55	321		13	68	1	61	30		2	11	35	37	13		27	2		282	304	38	518	106		1 00	3·50	3·50	1·00	2		
13	Krynica g. m.	9233	9054	179	389	3408	119	553	876	107	873	920	50	63	376	613	513	70	50	284	103	76	4336	4446	451	6460	2773	92568	2·00—5·00	4 00—7 00	6·00-12·00	1·00	3	15	368
14	Muszyna g. m.	30	30		23	15			5		4					6							15	13	2	30			1 50—2 00	3·50—5 00		1·00	2	10	
	Powiat Nowy Targ																																		
15	Bukowina	3452	3452		700	1993	7	58	270	74	193	127			119	48	192	11	17	312	29	2	2325	1127		?	?	2750	1·50	3 50	4·00	0·90	2	3	
16	Czorsztyn	45	43	2		20			5			8				3	7						28	13	4	41	4		2·00	3·00—4·00	5 00—6·00	2 00	1	5	
17	Kościelisko	437	436	1	500	136	3	21	37	16	38	5	30		24	23	8	4	6	52	26	7	218	189		437		1782	1·00	2·50	3·50	2·50	4	20	
18	Krościenko	43	43			11			32														16	25	2	43			1·50	2·50	4 00—7·00	3·50	2	?	
19	Poronin	1734	1709	25	1640	484	18	250	215	79	48	137		6	108	81	83	25		120	30	16	793	864	77	1726	8	1369	1·00	2 50—3 00	3 00—4·50	1·00—3·00	2	10	59
20	Rabka	4569	4482	87	663	*	35	274	1339	72	134	425	18	31	90	276	212	33	14	1403	69	57	?	?	?	?	?	?	2·00 – 4·00	3·00—5·00	4·00-14·00	1·50—2·50	3	5	400
21	Raba Wyżna	397	391	6		122		8	102	2	18					10	107			22			122	152	123	395	2		1·00—2·00	2 50—3·00	3 00—4·00		2	20	44
22	Szczawnica W.	191	191			6		10	44	5	9	4		2	7	11	45	3	3	36		3	115	73	3	176	15	923	3·00—6·00	3 00 – 6·00	4·50—7 00	4 00	2	10	
23	Zakopane	31365	30393	972	4695	10801	247	1992	5346	688	1388	2759	86	187	974	2040	3059	147	153		306	229	14624	13453	3288	24599	6766	201168	3 00	4 00	7·00	1·00	3	10	30 000
	Powiat Tarnów																																		
24	Ciężkowice	48	48		12				42								2			4			22	23	3	34	11		0·80	2·50		0·50	2	30	
25	Gromnik	4	4						4														?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?	?
	Powiat Wadowice																																		
26	Zawoja	9	9			5		3	1														5	4		9		5	2·00	2·50	3·00—4·00	4·00	?		400
27	Andrychów g. m.	66	60	6		5			30		2	3					20						20	30	16	40	26		1·50	2·00—3·00	4 00—5 00	?	1	25	
28	Maków Podhal. g. m.	745	728	17		300	3	57	66	12	18	17		1	58	24	9			139	18	6	355	325	65	705	40		1·00	1 00—1·50	2 00—3·00	1 00—2 00	2	2	80
	Powiat Żywiec																																		
29	Jeleśnia																						?	?	?	?	?	?	0·50	3·50	5·00—6·00	0·50—3·00			6 000
30	Rajcza	7039	6931	108	4184	157		693	2052			801				23	2180			1020	5		4638	2015	386	5823	1216		1 00—3·00	2·50—4 00	4·50—8·00	0·50—1·00	2	15	3·500
	Razem w wojew.	**60787**	**59334**	**1453**	**15051**	**17852**	**432**	**3986**	**10989**	**1057**	**2799**	**5238**	**184**	**283**	**1799**	**3210**	**6545**	**306**	**243**	**3426**	**589**	**396**	**28307**	**23190**	**4542**	**41487**	**11010**	**300 561**							
	%	100	97·61	2·39		29·36	0·71	6 65	18·07	1·73	4·60	8·61	0·30	0·46	2 95	5·28	10·76	0·50	0·39	5 63	0·96	0 65													

Rubryka szósta nie jest wliczona w rubrykę trzecią.

*) Rabka, dane cyfrowe m. Warszawy wliczono do woj. warszawskiego.

**) Dane statystyczne obejmujące pleć i wyznania są niekompletne z powodu nienadesłania dokładnych cyfr z niektórych miejscowości.

W pozostałych powiatach a więc myślenickim, tarnowskim, limanowskim frekwencja wahała się od 145 osób (0.23%) do 14 osób czyli 0·02%. Z ogólnej sumy uczestników obozów i kursów narciarskich 15.051, zanotowano w powiecie bialskim 2.027 osób, gorlickim 55, myślenickim 48, nowosądeckim 527, nowotarskim 5.198, tarnowskim 12, oraz w żywieckim 4.184. Dane szczegółowe podaje załączona tabela.

Sferę wpływu zimowisk ilustruje reprodukowana mapa, z której wynika, iż z Warszawy przyjechało 17.852 osób (29·36%) następnie z woj. krakowskiego 10.989 (18·07%), śląskiego 6.545 (10·76%), łódzkiego 5.238 (8·6%), kieleckiego 3.986 (6·65%), warszawskiego 3.426 (5·63%), poznańskiego 3.210 (5·28%), lwowskiego 2.799 (4·60%), pomorskiego 1.799 (2·95%), lubelskiego 1.057 (1·73%). Najmniejsze nasilenie przyjezdnych zanotowano z woj. półn. i wsch. mianowicie z woj. wileńskiego 589 (0·96%), białostockiego 432 (0·71%), wołyńskiego 396 (0.65%), stanisławowskiego 306 (0·50%), poleskiego 283 (0·46%), tarnopolskiego 243 (0·39%), oraz z nowogródzkiego 184 osób t. j. 0·30%. *mgr. Chorabik Tadeusz.*

KRONIKA.

Argentyna — Rozwój organizacji turystyki. — Dla usprawnienia i rozwoju dalszego turystyki w Argentynie dokonano tam 3 zmian w dziedzinie organizacji turystyki. Przy ministerstwie gospodarki utworzono naczelny urząd turystyki pod nazwą „Direction nacional del Turismo", którego zadaniem ma być przede wszystkim koordynacja wszelkich poczynań w dziedzinie turystyki, a poza tym przygotowywanie projektów w sprawach wzmożenia ruchu turystycznego, budowy hoteli oraz dróg i t. d. i w tym celu współpraca z innymi ministerstwami. Drugim takim krokiem było utworzenie w Kordobie, która dotąd była centrum ruchu turystycznego, komisji turystycznej, której pierwszym zadaniem miało być rozbudowanie sieci hoteli w całej prowincji. Wreszcie w Londynie utworzono pierwsze argentyńskie biuro turystyczne o budżecie 85.000 pesetów rocznie dla propagandy Argentyny na terenie Anglii oraz Europy.

Belgia — Wycieczki lotnicze. — Belgijski Turing Klub urządza stale dla rozpowszechnienia tego rodzaju komunikacji i sportu w pewne dni tygodnia zbiorowe wycieczki lotnicze pod hasłem „chrzest powietrzny".

Czechosłowacja — Ruch turystyczny w roku 1937. — W roku 1937 liczba turystów krajowych wyniosła w Czechosłowacji 3,75 mil. a zagranicznych 549.773. Razem liczba turystów wyniosła 4,29 mil., zaś liczba wydanych noclegów 20,05 milionów, z czego na turystów zagranicznych przypada 4,4 mil. noclegów. Najwięcej turystów było z Niemiec 178,710, następnie z dawnej Austrii 127.432, Węgier 61.785, Polski 34,387, dalej idą Rumunia, Anglia, Stany Zjednoczone, Francja i Jugosławia. Z. T.

Dania — Statystyka ruchu turystycznego w Kopenhadze. — Ruch turystyczny w Kopenhadze rozwija się w ostatnich latach bardzo pomyślnie. Od 1933 do 1937 r. ruch wewnętrzny wzrósł o 12,8%, a ruch obcych o 58,2%. Poniżej podane zestawienie przedstawia rozwój ruchu wewnętrznego i z za granicy w przeciągu 5 lat w stolicy Danii:

Rok	Duńczycy	Cudzoziemcy
1933	177.325	91.313
1934	184.062	111.023
1935	194.865	120.686
1936	197.174	135.530
1937	200.025	144.427

T. W.

Francja — Biuletyn dla turystyki wodnej. — Na wzór komunikatu narciarskiego wprowadziła Dyrekcja Francuskich Kolei biuletyn żeglarski. Podaje on stan żeglugi na 32 rzekach francuskich. Jest to biuletyn tygodniowy, który podaje wysokość stanu wody, minimum przy jakim można płynąć po danej rzece, a poza tym objaśnienie dla turysty wodnego, czy rzeka owa jest rwąca czy spokojna, zanieczyszczona czy też czysta itp. Z. T.

Film turystyczny. — Z inicjatywy Generalnej Rady „Wysokich Alp" został wykonany film krajoznawczy p. t. „300 dni słońca", przedstawiający piękno Alp francuskich.

Konkurs na amatorski film krajoznawczy i turystyczny. — Le Centre National d'Expansion du Tourisme du Thermalisme et du Climatisme wraz z Francuską Federacją amatorskich klubów filmowych zorganizował konkurs na film turystyczny. Do konkursu można zgłaszać filmy krajoznawcze i turystyczne o Francji i jej koloniach. Nagrody w kwocie 10.000 fr. będą przyznane filmom o najwyższych walorach artystycznych i propagandowych. T. W.

Medal za zasługi na polu turystyki. — Z wnioskiem o utworzenie odznaczenia za zasługi położone dla rozwoju turystyki występuje na łamach „Le Tourisme Automobile" p. Marcel Delarbre, sekretarz generalny olimpijskiego komitetu francuskiego. W tym samym artykule porusza również sprawę rozwoju turystyki w szkołach w związku z nauką historii i geografii. Z. T.

Międzynarodowe nagrody turystyczne. — W bieżącym roku ustanowiono znowu międzynarodowe nagrody turystyczne, wprowadzone w 1936 r. przez generalnego komisarza turystyki. Nagroda w kwocie 25.000 fr. jest przeznaczona dla pisarza-obcokrajowca, który opublikuje w swoim języku i poza granicami Francji najlepszą pracę o Francji, jej zabytkach i pięknie przyrody. Nagroda 15.000 fr. będzie przyznana zagranicznemu dziennikarzowi, który ogłosi w swym kraju najlepszy cykl artykułów o Francji. T. W.

Propaganda regionalna. — Interesującą formę propagandy poszczególnych regionów Francji wprowadził Centre National d'Expansion du Tourisme. Oto przez 10 dni przez wielkie okno wystawowe na Polach Elizejskich w Paryżu można było oglądnąć codziennie inny region Francji. Każda z najbardziej godnych zwiedzenia prowincji francuskich reprezentowana była przez swe osobliwości etnograficzne i gastronomiczne oraz najważniejsze produkty wytwórczości przemysłowej i rolniczej danego regionu.

Rozwój turystyki we Francji. — Touring Klub francuski osiągnął imponującą cyfrę 300.000 członków. Świadczy to o rozwoju turystyki zrzeszonej we Francji.

Turystyka „podziemna". — W związku z turystyką podziemną, która bardzo intensywnie rozwinęła się w niektórych krajach, gdzie istnieją całe kompleksy interesujących jaskiń, uczczono niedawno zasługi prof. E. A. Martel, który jest twórcą speleologii.

Turyści amerykańscy we Francji. — Jednym z najważniejszych magnesów, przyciągających turystów do pewnego kraju, jest możliwie tania kalkulacja pobytu. Chcąc wzmóc ruch turystów amerykańskich do Francji, prowadzi się ostatnio kampanię, mającą na celu udowodnienie, że Francja jest krajem tanim, gdyż można spędzić w nim miesiąc za 60 do 80 dolarów. Z. T.

Gdańsk. — Ruch cudzoziemców. — Ruch obcych w Gdańsku wyniósł w 1936 r. 47.077 osób, przy czym nastąpił wzrost przyjazdów o 23% w stosunku do r. 1933. Główny odsetek wśród przyjezdnych stanowili Niemcy i Polacy. Od 1934 r. liczba przyjezdnych z Polski wzrastała, podczas gdy odsetek Niemców systematycznie malał. W 1934 r. Niemcy stanowili 57% całego ruchu, Polacy zaś 33,5%. W 1935 r. odsetek Polaków wzrósł do 37,1% a Niemców spadł do 52,7%. W roku 1936 r. Niemcy stanowili 48,4%, podczas gdy Polacy 39,6%. Na pozostałe narodowości przypadło 12%. T. W.

Holandia — Podróże artystyczne po Holandii. — Na wzór belgijski mają być wprowadzone w przyszłym roku w Holandii t. zw. wycieczki artystyczne Mają to być tanie wycieczki trwające około tygodnia, w czasie których turyści zwiedzaliby pod fachowym kierownictwem miasta holenderskie, specjalnie godne zobaczenia ze względu na zabytki sztuki.

Niemcy — Rozwój krajoznawstwa. — Towarzystwa krajoznawcze oraz związki turystyczne górskie liczą obecnie około 260.000 członków, posiadają 140 hoteli turystycznych, 700 schronisk i około 108.000 km znakowanych dróg i ścieżek.

Statystyka ruchu turystycznego za okres zimowy 1937/38. — Ruch turystyczny w Niemczech za okres od 1 października 1937 do 31 marca 1938 roku notowany w 916 miejscowościach wyniósł 8,16 mil. osób i 23,6 mil. noclegów. W stosunku do analogicznego okresu roku poprzedniego liczba osób wzrosła o 9% a liczba noclegów o 10%. Natomiast liczba turystów zagranicznych wzrosła tylko o 2% do cyfry 496 812 osób, a liczba noclegów spadła o 2% do 1,56 mil. Wielkie miasta zabierają 57% całego ruchu turystycznego a 80% ruchu turystów zagranicznych, oraz 41% wszystkich noclegów a 71% noclegów turystów obcych. Wzrost ruchu wynosi ogółem w wielkich miastach 11% a wzrost noclegów 9% zaś wzrost ruchu turystów zagranicznych 4% a noclegów 3%. Wzrost ten dokonał się zapewne dzięki rozlicznym wielkim imprezom po miastach. W uzdrowiskach jak również stacjach klimatycznych zimowych zanotowano wzrost całego ruchu turystycznego o 4% do cyfry 1,21 mil. osób a noclegów o 10% do 9,63 mil., ale ruch turystów obcych spadł o 11% do 39.666 osób a liczba noclegów o 14% do 333.529. Na spadek ten duży wpływ widocznie miały niedostateczne warunki śnieżne. Najwięcej turystów przybyło do Niemiec z Austrii 56,326 (noclegów 158.893), Holandii 50.533 (143.597), Anglii 46.762 (160.399), Stanów Zjedn. 34.600 (111.799), Szwajcarii 33.392 (102.911), Czechosłowacji 39.510 (90 961), Szwecji 25.179 (71.812), Italii 23.540 (69.882), Danii 28,499 (68 631), Francji 19.231 (61.429), Polski 21.013 (52.988), Gdańska 13.613 (52.541), Belgii i Luxemburga 15.713 (38.079), na pozostałe kraje wypadło 97.119 (377.638). Cyfry te nie obejmują naturalnie jeszcze dawnej Austrii.

Ochrona przyrody w krajach alpejskich. W związku z przyłączeniem Austrii do Niemiec „Związek Ochrony Zwierząt i Roślin Alpejskich" postanowił na swym walnym zebraniu rozciągnąć swą działalność i na dawną Austrię. Przy tej sposobności zaznaczali przemawiający jak ważną jest kwestia ochrony przyrody i postanowiono dołożyć wszelkich starań, by jak najszybciej utworzono w Niemczech urząd centralny ochrony przyrody, któremu oddanoby wszystkie sprawy związane z ochroną przyrody. Urząd ten podlegałby zarówno państwu jak i partii narodowo-socjalistycznej.

Projekt w dziedzinie ułatwień dewizowych. — Międzynarodowy Związek biur podróży (A. G. O. T.) postawił na dorocznym walnym zebraniu Conseil Central du Tourisme International, które odbyło się od 5 do 9 lipca br. w Szwajcarii, wniosek o wprowadzenie międzynarodowych specjalnych karnetów dla notowania wpłat, wypłat i innych kwestyj związanych z nabywaniem i przewozem dewiz. Nowy ten projekt, jako bardzo aktualny w dzisiejszych czasach ograniczeń dewizowych, został oddany do opinii poszczególnym państwom. Z. T.

Palestyna — Ruch ludności w Palestynie. — W Nr. 7 czasopisma „Palestyna i Bliski Wschód" zamieszczone są liczby, charakteryzujące ruch ludności i równocześnie ruch turystyczny w Palestynie. Dane te podaje następująca tabelka:

	Rok 1936		Rok 1937	
Przybyli	Ogółem	Żydzi	Ogółem	Żydzi
a) Imigranci	29.387	27 910	11.363	9.855
b) Powracający po nieobecności powyżej jednego roku	1.119	581	1.855	976
c) Powracający po nieobecności do jednego roku	60.761	17.314	103.784	30.177
d) Turyści przybyli	49.505	14.137	82.653	13.702
e) Turyści tranzytem	7.160	437	16.615	1.377
Ogółem	147.932	60.379	216.270	56.087
Wyjechali				
f) Opuszczający kraj na okres powyżej jednego roku	1.178	773	1.528	889
g) Opuszczający kraj na okres do jednego roku	69 485	23.838	112.332	35.827
h) Turyści wyjeżdżający	48.313	14.130	80.958	13.437
i) Turyści tranzytem	6.904	455	16 215	1 470
Ogółem	125.880	39.196	211.033	51.633

Polska. — Miasto Łódź zgłosiło swe przystąpienie na członka-założyciela Studium Turyzmu Uniwersytetu Jagiellońskiego.

Nowe uzdrowiska użyteczności publicznej, uznane w 1938 r. — Rozporządzenie Ministra Opieki Społecznej z dn. 15 lutego 1938 r., wydane w porozumieniu z Ministrem Spraw Wewnętrznych (Dz. U. R. P. Nr 15, poz. 104), uznaje uzdrowisko pomorskie Gdynia-Orłowo za posiadające charakter użyteczności publicznej. Również Niemirów i Horyniec w woj. lwowskim zostały uznane za uzdrowiska użyteczności publicznej rozporządzeniem Ministra Spraw Wewnętrznych z dn. 27 czerwca 1938 r. (Dz. U. R. P. Nr 55, poz. 436). T. W.

Tydzień propagandy muzeów w Wilnie[1]. W kwietniu roku ubiegłego, celem spopularyzowania muzeów wileńskich, Związek Propagandy Turystycznej Ziemi Wileńskiej zorganizował „Tydzień Propagandy Muzeów". Impreza ta, mimo stosunkowo niedużej reklamy, dała nadspodziewane dobre wyniki. Wobec tego w roku bieżącym zorganizowano drugi z kolei „Tydzień Propagandy Muzeów", który przyniósł dalszy wzrost frekwencji. Liczbowe wyniki ilustruje zamieszczona poniżej tabela:

	Ilość zwiedzających	
	1937 rok	1938 rok
Muzeum T-wa Przyjaciół Nauk	1.062	4.458
„ Archeologii U. S. B.	2.100	2.700
„ Przyrodnicze U. S. B.	4.222	6.486
„ Białoruskie im. Jana Łuckiewicza	1.816	3 450
Państwowa Biblioteka im. Wróblewskich	1.778	3.262
Naukowy Instytut Żydowski	785	—
Muzeum T-wa Historyczno - Etnograficznego im. Sz. An-skiego	—	1.500
Razem	11.763	21.856

Znaczny wzrost liczby zwiedzających w roku bieżącym spowodowany był bezpłatnym wstępem do muzeów. Doświadczenia jednak wyniesione z przebiegu tegorocznego „Tygodnia" pozwoliły kategorycznie na stwierdzenie, iż pobieranie choćby minimalnej opłaty za zwiedzanie Muzeum jest całkowicie usprawiedliwione i wskazane. W ten sposób bowiem uprzystępni się zbiory nawet niezamożnym warstwom społeczeństwa, natomiast wyeliminuje się element destrukcyjny, przeszkadzający w zwiedzaniu i zakłócający spokój, a równocześnie zapewni się też konieczny porządek i bezpieczeństwo zbiorów.

Dwuletnie doświadczenie Z. P. T. pozwala na wnioskowanie, że propaganda muzeów w okresie specjalnego „Tygodnia" daje pożądane przez inicjatorów wyniki, co niewątpliwie będzie zachętą do organizowania podobnych imprez w innych miastach.

mgr J. Lewon.

Portugalia — Ruch pasażerów w porcie Lizbona. — Do portu w Lizbonie przybiło w 1937 r. 930 statków (756 zagranicznych), które przywiozły 46.222 osób (35.690 z za granicy). Odpłynęło w tym rok 905 statków (721 zagranicznych) z 34.719 osobami (25.246 cudzoziemców). Tranzytem przepłynęło 871 statków (851 obcych), przewożąc 101.024 osób (100.971 cudzoziemców). Zanotowano 95 statków turystycznych, które przewiozły 33.901 cudzoziemców. Wśród obcych 63,4% stanowili Anglicy i 30,5% Niemcy. *T. W.*

Szwecja — Trust hotelowy. — Koncerny i trusty znalazły zastosowanie również i w dziedzinie przemysłu hotelowego. Oto w Szwecji został założony trust hotelowy, obejmujący 46 hoteli w zachodniej Szwecji. *Z. T.*

U. S. A. — Z życia hotelowego w U. S. A. (patrz „Hotel" nr. 6, 1938). — Zasadą hoteli amerykańskich jest szybka obsługa gościa. Przeto wszystko obliczone jest na minuty. Każde zamówienie otrzymuje pieczątkę z terminem (godz. i min.) przy przyjęciu i po załatwieniu (np. przy oddawaniu używanego naczynia w kuchni). Poszczególne pieczątki przybijają kontrolerzy kuchni, kasy restauracyjnej i centrali telefonicznej. Pieczątki są z jednej strony dowodem szybkiej obsługi, z drugiej zaś kontrolują czynności zaangażowanego personelu. Gdy gość jest chory a kelner podaje do pokoju, winien obowiązkowo zawiadomić swego szefa, że będzie dłużej niż normalnie zajęty. Kelner podający do pokoju pyta przepisowo po 20 minutach, czy przyjezdny niema dalszych życzeń. Ogólnie przyjęto system: czas trwania śniadania 8—10 minut, maks. 15 min., obiadu 12—15 min. maks. 20 min., kolacji 15—20 min., maks. 30 min.

1) Porównaj „Turyzm Polski" nr 5 (78—81).

Hotel o przeciętnej ilości łóżek (400) posiada centralę telefoniczną z 12 liniami głównymi i 288 liniami wewnętrznymi, którą obsługują 3 telefonistki, (2 w ciągu dnia, jedna nocą). Ruch telefoniczny jest tak żywy, że często telefonistka przeprowadza w ciągu godziny 200—225 połączeń. Przeciętnie notuje się w ciągu dnia 50—60 rozmów miejscowych z ramienia administracji hotelu, 305 rozmów miejscowych gości, 55 rozmów zamiejscowych administracji hotelu i gości, oraz 1.200 rozmów wewnętrznych gości i personelu. Przeciętnie przybywa do hotelu około 50 gości na godzinę.

E. T.

Poradnik Techniczny

Wykaz wydawnictw periodycznych poświęconych regionalizmowi, krajoznawstwu, geografii, ochronie przyrody, turystyce, przemysłowi turystycznemu i t. d.

na mocy kartoteki czasopism wymienianych za „Turyzm Polski“ w drugim i trzecim kwartale 1938 r.

Część czwarta.

66. **Zakopane** — czasopismo poświęcone sprawom Zakopanego, Tatr i Podhala — dwutygodnik — rok I — red. A. Seclieb — Zakopane, willa Paprotka — pren roczna 6 zł.
67. **Ziemia** — ilustr. miesięcznik krajoznawczy — rok XXVIII. — red. A. Patkowski — Warszawa, Nowy Świat 19. — pren. roczna 20 zł. (ulgowa 10 zł.).
68. **Ziemia Podhalańska** — mies. — rok III — red. F. Gwiżdż — Warszawa, Świętokrzyska 9 — pren. roczna 3 zł.
69. **Ziemia Leszczyńska** — kwartalnik regionalny — red. prof. S. Machnikowski — Leszno, ul. Bukowa 2 — cena egzem. 1 zł.
70. **Ziemia Przemyska** — tyg. — rok XXIV — red. K. Drapalski — Przemyśl, pl Czackiego 10 — pren. roczna 10 zł.
71. **Ziemia Tarnowska** — czasopismo poświęcone sprawom kulturalno społecznym ze szczególnym uwzględnieniem miasta Tarnowa i Ziemi Tarnowskiej — wychodzi 3 razy w miesiącu — rok I — red. mgr M. Bzowski — Tarnów, Drukarnia St.rny, Pasaż Tertila — pren. roczna 6 zł.
72. **Ziemia Wołyńska** — organ Okręgu Wołyńskiego P. Tow. Krajoznawczego — miesięcznik poświęcony sprawom krajoznawczym i kulturalnym — rok I. — red. dr J. Nieć — Łuck, ul. Bol. Chrobrego 15. — pren. roczna 3 zł.
73. **Złoty Szlak** — kwartalnik poświęcony kulturze Ziemi Halickiej — organ Towarzystwa Przyjaciół Nauk w Stanisławowie — rok I — red. J. Miketta — Stanisławów, Grunwaldzka 11 — pren. roczna 10 zł.
74. **Zrzesz Koszëbskô** — mies. — rok VI — red. I. Szutenberg — Gdynia. Świętojańska 14 — pren. roczna 3 zł.
75. **Życie Gospodarcze** — dwutygodnik poświęcony sprawom gospodarczym Polski Zachodniej — rok XVII — red. dyr. F. Łyczywek — Poznań, Rzeczypospolitej 1 — organ Związku Fabrykantów Tow. zap. w Poznaniu.
76. **Życie Mazowsza** — miesięcznik regionalny — rok III — red. K. Bolesta-Modliński — wyd. b-cia Detrychowie — Płock, ul. O. P. W. 13. — pren. roczna 6 zł.
77. **Bezpłatny Biuletyn Turystyczny Polskiego Biura Podróży Orbis** — mies. — rok II — red. B. Krauze — Łódź, ul. Piotrkowska 65.
78. **Biuletyn Prasowy Światowego Związku Polaków z Zagranicy** — tygodnik — rok VII — Warszawa, Mazowiecka 1 — bezpłatny.
79. **Biuletyn Związku Ziem Górskich** — mies. — rok I — red. K. Pawlewski — Warszawa, Mokotowska 61, m. 28 — bezpłatny.
80. **Biuletyn Towarzystwa Rozwoju Ziem Wschodnich** — periodyk — Warszawa, Marszałkowska 153.
81. **Gazeta Mławska** — tygodnik regionalny Mławskiego Mazowsza — organ Towarzystwa Przyjaciół m. Mławy — rok II — red. dr J. Ostaszewski — Mława, ul. Żwirki 13 — pren. mies. 1 zł.

82. **Gazetka Morska** — wydawnictwo Ligi Morskiej i Kolonialnej — wychodzi dwa razy w miesiącu — rok II — red. M. Pągowska — Warszawa, ul. Widok 10 — pren. roczna 3 zł.

83. **Gazeta Radomskowska** — pismo polityczno-społeczno-ekonomiczne — tyg. — rok XIX — red. Z. Rudowski — Radomsko, ul. Rzeźnicka 6 — pren. mies. 0·80 zł.

84. **Głos Grudziądzki** — niezależne pismo pomorskie — tyg. — rok VIII — red. W. Szweczko — Grudziądz, Groblowa 50 — pren. kwart. 2·50 zł.

85. **Głos Narodu** (Uzdrowiska i letniska) — dodatek, wychodzący co sobotę — rok I — Kraków, Bożego Miłosierdzia 1.

86. **Głos Pokucia** — organ regionalny Pokucia i Huculszczyzny — tyg. — rok II — red. T. Świderski — Kołomyja, ul. Brasona 6 — pren. kwart. 1·20 zł.

88. **Głos Stanu Średniego** — bezpartyjny tygodnik poświęcony sprawom gospodarczym, politycznym i kulturalno-społecznym — rok IV — red P. Kożusznik — Cieszyn, Garncarska 3 — pren. roczna 7·50 zł.

88. **Gronie** — kwartalnik poświęcony sprawom Żywiecczyzny — wyd. T. S. L. w Żywcu i Tow. Miłośników Żywiecczyzny — rok I — red. W. Nowotarski — Żywiec, ul. Kościuszki, Pow. Zarząd T. S. L. — pren. roczna 5 zł.

89. **Informacyjny Biuletyn Turystyczny** — wyd. Ligi Popierania Turystyki w Warszawie — periodyk — rok I — Warszawa, ul. Mokotowska 61 — bezpłatny.

90. **Kronika Gostyńska** — czasopismo regionalne — wyd. Polskiego Towarzystwa Kultury i Sztuki im. Al. hr. Fredry w Gostyniu — miesięcznik — rok IX — red. W. Stachowski — Gostyń, Polskie Tow. Kultury i Sztuki im. Al. hr. Fredry — cena egz. 50 gr.

91. **Kronika Nadbużańska** — demokratyczny tygodnik regionalny — rok VI — wyd. Stowarzyszenia Przyjaciół Kultury Polskiej w Chełmie — red J. Berezowa — Chełm, ul. Lubelska 59 — pren. roczna 7·20 zł.

92. **Kupiec i Rzemieślnik** — oficjalny organ stowarzyszeń kupieckich i rzemieślniczych poświęcony obronie interesów zawodowych i gospodarczych — tyg. — rok V — red. A. Bayer — Łódź, ul. Andrzeja 58 — cena egzem. 25 gr.

93. **Kupiec i świat kupiecki** — obrona interesów polskiego kupiectwa — oficjalny organ Wielkopolskiego Związku Chrześcijańskich Zrzeszeń Kupieckich — organ Rady Zrzeszeń Chrześć. kupców podróżujących i przedstawicieli handlowych — tyg. — rok XXXII — red L. Gustowski — Poznań, ul. Wielka 10.

94. **Kupiec kolonialny, spożywczy i delikatesowy** — organ Zrzeszeń hurtowników i detalistów branży spożywczo-kolonialnej, dział uczniowski — dwutygodnik — rok VIII — red. L. Gustowski — Poznań, Wielka 10 — pren. kwart. 2.50 zł.

95. **Kurier Wołyński** — tyg. — rok II — red. W. Nowicki — Łuck, ul. Sienkiewicza 44 — pren. roczna 7 zł.

96. **Liskowianin** — kwartalnik poświęcony zagadnieniom społecznym z uwzględnieniem instytucji liskowskich — rok XIII — red. dr K. Kosiński — Lisków, koło Kalisza — pren. roczna 2 zł.

97. **Lot Polski** — mies. — rok XVI — red. K. Koźmiński — Warszawa, ul. Wierzbowa 9 — pren. roczna 10 zł.

98. **Łowiec** — organ Małopolskiego Towarzystwa Łowieckiego — mies. — rok LIX — red. W. Ziembicki — Lwów, Ossolińskich 11 — pren. roczna 12 zł.

99. **Łowiec Polski** — Organ Polskiego Związku Łowieckiego — wychodzi 3 razy w miesiącu — red. W. Garczyński — Warszawa, Nowy Świat 35 — pren. roczna 24 zł.

100. **Myśliwy** — nakład Rolniczej Drukarni i Księgarni Nakładowej w Poznaniu — mies. — rok. II — red. dr inż. L. Ossowski — Poznań, ul. Mielżyńskiego 24 — pren. roczna 12 zł.

101. **Nasz Głos** — czasopismo regionalne Ziemi Augustowskiej — mies. — rok VII — wyd. Związku Nauczycielstwa Polskiego w Augustowie — red. J. Figiel — Augustów, pl. Piłsudskiego 43 — pren. roczna 3·60 zł.

102. **Nowa Gazeta Poleska** — dwutygodnik — rok I — red. H. Opitz — Brześć/Bugiem, ul. Pierackiego 19 — pren. roczna 3 zł.

103. **Palestyna i bliski Wschód** — organ polsko-palestyńskiej Izby Handlowej — czasopismo poświęcone sprawom gospodarczym Palestyny i Bliskiego Wschodu — mies. — rok VII — red. J. Thon — Warszawa, ul. Fredry 10 — cena egz. 1·20 zł.

104. **Płock — Informator Turystyczny** Zw. Popierania Turystyki i Polskiego Tow. Krajoznawczego w Płocku — mies. — red. M. Jachnis — Płock, Stary Rynek 3 — cena egzem. 5 gr.

105. **Pobudka** — czasopismo społeczno-gospodarcze Związku Szlachty Zagrodowej — dwutygodnik — rok IV — red. T. Grochowski — Przemyśl, Katedralna 3 — pren. roczna 2 zł.

106. **Podhalańska Prawda** — niezależne czasopismo tygodniowe — rok I — red. T. Brzeziński — Nowy Sącz, Jagiellońska 46 — pren. roczna 8 zł.

107. **Polska** — wyd. Zw. Światowego Polaków z Zagranicy — tyg. — rok IV — red. W. Oszelda — Warszawa, Mazowiecka 1.

108. **Polska-Pologne-Poland-Polen** — Przegląd Turystyczny Ligi Popierania Turystyki i Polskich Kolei Państwowych — red. dr A. Zieliński — kwart. — Warszawa, Wydział Turystyki Min. Kom. al. Ujazdowskie 49 — bezpłat.

109. **Polska Gospodarcza** — wyd. przy poparciu Min. Przemysłu i Handlu oraz min. Skarbu, Rolnictwa i Reform Rolnych, Komunikacji, Poczt i Telegrafów — tyg. — rok XIX — red. nacz. C. Peche — Warszawa, Elektoralna 2 — pren. roczn. 60 zł.

110. **Polski Eksport - Import** — mies. — organ Koła Eksportowego przy Światowym Zw. Polaków z Zagranicy — rok II — red. L. Gałecki — Warszawa, ul. Nowy Swiat 24 — pren. roczna 15 zł.

111. **Polski Przemysł Restauracyjny** — oficjalny organ Centrali Chrześcijańskich Zrzeszeń Przemysłu Restauracyjno - Gospodniego R. P. — mies. — rok VI — red. S. Jędrzejczak — Warszawa, ul. Wspólna 10 — pren. roczna 3 zł.

112. **Pracownik Gastronomiczno-Hotelowy** — organ Zw. Zawodowego Kelnerów i pokrewnych zawodów w Polsce — mies. — rok II — red. S. Spyra — Katowice, ul. Kościuszki 2 — pren. roczna 3·60 zł.

113. **Przegląd Bydgoski** — czasopismo regionalne naukowo-literackie — periodyk — rok VI — red. dr T. Brandowski — Bydgoszcz, Biblioteka Miejska — pren. roczna 6 zł.

114. **Przegląd Gospodarczy** — organ Centralnego Zw. Przemysłu Polskiego — dwutygodnik — rok XIX — red. dr E. Rose — Warszawa, ul. Chmielna 2 — pren. kwart. 12 zł.

115. **Przegląd Podkarpacia** — Drohobycz - Borysław - Truskawiec — wychodzi 4 razy w tygodniu — — rok V — red. H. Springer — Drohobycz, Grunwaldzka 21 — cena egzem. 15 gr.

116. **Radostowa** — ilustrowany miesięcznik świętokrzyski — literatura, historia regionu, kultura — rok III red. mgr J. Pazdur — Kielce, pl. Walności 6 — pren. roczna 8 zł.

117. **Schlesischer Merkur** —organ für Industrie, Handel und Gewerbe — tyg. — rok XVIII — red. R. Berger — Cieszyn, pl. Sobieskiego 20 — pren. kwart. 5·50 zł.

118. **Samochód-Motocykl-Samolot** — miesięcznik poświęcony zagadnieniom motoryzacji — technika - praktyka - kronika - sport — rok V — red. K. Karaś — Poznań, ul. Mylna 19 — pren. roczna 6·50 zł.

119. **Turysta we Lwowie i Małopolsce Wschodniej** — wyd. Zw. Popierania Turystyki król. stol. Miasta Lwowa — dwumiesięcznik — rok I — red. T. Krzyżewski — Lwów, ul. Kilińskiego 4 — cena egzem. 15 gr.

120. **Tygodnik Jarosławski** — poświęcony sprawom miasta i powiatu — rok XXXV — red. L. Margel — Jarosław, ul Słowackiego 20 — pren. półroczna 5 zł.

121. **Wiadomości Gospodarcze** — miesięczny Biuletyn sprawozdawczy Izby Przemysłowo-Handlowej w Warszawie — red. A. Jeziorański — Warszawa, Wiejska 10 — pren. roczna 10 zł.

122. **Wiadomości Turystyczne P. B. P. Francopol** (okręg poznańsko-pomorski) — mies. — rok I — red. J. Jagielski — P. B. P. „Francopol", agencja Poznań — bezpłatny.

123. **Wieś Poleska** — czasopismo zorganizowanej wsi — dwutygodnik — rok II — red. L. Skibiński — Brześć/Bugiem, ul. Pereca 20 — pren. roczna 2·50 zł.

124. **Wychowanie fizyczne** — miesięcznik poświęcony sprawom kultury fizycznej — organ Wychowawców Fizycznych, instruktorów i kierowników sportowych — rok I — red. W. Humen — Warszawa, ul. Myśliwiecka 3 — pren. roczna 9 zł.

125. **Zew Rzeszowa** — czasopismo społeczno- gospodarcze — wychodzi 3 razy w miesiącu — rok V — red. S. G. Mazurkiewicz — Rzeszów, ul. 3 Maja 9 — pren. roczna 3·50 zł.

PRZEGLĄD LITERATURY

Wydawnictwa nadesłane do Redakcji:

(ciąg dalszy)

85. **Cyprian T. dr** — Fotografowanie w podróży — poradnik fotograficzny. Poznań 1938 r. Księgarnia W. Wilaka, str. 47 — cena 1·50 zł.
86. **Dobrzycki Jerzy** — Kraków miasto polskiej chwały. Kraków 1938 r. Salon Malarzy Polskich, str. 48 — cena 90 gr.
87. **Ginsbert J. inż.** — Drogi żelazne Rzpltej. Warszawa 1938 r. Wydawnictwo M. Arcta, str. 167 — cena 12 zł.
88. **Na wodnym szlaku.** — Klub Kajakowy Wspólnoty Interesów. — Katowice 1938 r. Str. 64 — cena 1·85 zł.
89. **Koczorowski Z. C.** — Z biletem turystycznym w nieznane — obrazki z wędrówki turystycznej. Warszawa 1938 r. Odbitka z „Iskier", str. 58.
90. **Konkurs czystości, schludności domków i mieszkań dla letników od 1—30 sierpnia 1938 r.** — afisz wydany przez Związek Letniskowy Powiatów i Gmin wojew. Krakowskiego i Powiatową Komisję Letniskowo-Turystyczną. Kraków 1938 r.
91. **Kraj słońca i winnic — ciepłe Podole** — prospekt w języku polskim. Wydawnictwo Komisji Letniskowej Powiatów i Gmin woj. tarnopolskiego.
92. **Krajoznawstwo-Turystyka** — W świecie książek. Katalogi Księgarskie Nr. 1. Red. T. Zapiór. — Kraków 1938 r. Nakł. Krak. Koła Zw. Księg. Polsk. str. 88.
93. **Letniska Beskidu Niskiego — Dorzecze Wisłoki** — prospekt w języku polskim. Kraków 1938 r. Wydawn. Związku Letniskowego Powiatów i Gmin. Wojew. Krakowskiego.
94. **Mały Rocznik Statystyczny 1938 r.** — Warszawa 1938 r. Nakł. Główn. Urzędu Statystyczn., str. 406 — cena 1 zł.
    Do turyzmu odnoszą się tablice:
    Ruch cudzoziemców w 34 większych miastach i uzdrowiskach; Frekwencja w szkolnych schroniskach wycieczkowych; Frekwencja turystów w niektórych schroniskach górskich i nizinnych; Urządzenia sportowe; Przewozy turystów na P. K. P.; Letnie kolonie i półkolonie dziecięce; Wyjazdy z Polski za granicę.
95. **Mikulski J.** — O grodziskach w powiecie siedleckim. Siedlce 1937. Odbitka z „Głosu Podlaskiego", str. 33.
96. **Mikulski J.** — Kopiec Marszałka Piłsudskiego w Majówce na polach wsi Rzewuskiej Zawady. Siedlce 1938. Nakł. tyg. „Życie Podlasia", str. 22
97. **Ministerstwo Komunikacji** — Przepisy techniczne projektowania dróg. Warszawa 1938 r., str. 22.
98. **Muzeum Narodowe** — Przewodnik po Muzeum Narodowym w Warszawie. Warszawa 1938 r. Nakładem Minist. Komun., str. 16.
99. **Nawratil-Trybowska E.** — Wytyczne gospodarki uzdrowiskowo-turystycznej w Niemczech. Kraków 1938. Komunikaty Studium Turyzmu U. J. nr 11, str. 29 — cena 0·50 zł.
100. **Nawratil E., Trybowski Cz.** — Rabka i okolica oraz krótki przewodnik po Beskidzie Wyspowym i Gorcach. Kraków 1938 r. Nakładem Zakładu Zdrojowego w Rabce, str. 123 — cena 1 zł.
101. **Obozy wypoczynkowe stałe i wędrowne** Robotniczego Instytutu Oświaty i Kultury im. St. Żeromskiego. Lato 1938 r. — prospekt w języku polskim. Wyd. Komisji Wczasów R. I. O. K.
102. **Pabjan J.** — Kalendarz Regionalny woj. białostockiego 1938 r. Białystok. Zw. Pop. Turyst. Woj. białostock., str. 48.

Prenumerata roczna złotych 5·00. Cena pojedynczego numeru 0·50.

Wydawca: **Studium Turyzmu U. J.** — Redaktor odpow.: **Dr Stanisław Leszczycki.**
Miesięcznik wydawany z zasiłku Wydziału Turystyki Min. Kom.

Adres Redakcji i Administracji: **Kraków, Grodzka 64.** — Konto czekowe PKO Nr. 406.870.

Drukarnia Bratniej Pom. Medyków U. J. w Krakowie

Opłata pocztowa uiszczona gotówką.

SPIS TREŚCI:

KRONIKA:

PORADNIK TECHNICZNY:

PRZEGLĄD WYDAWNICTW: